

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

2022

MEPUTSO: 70

NAKO: Diiri tše 2½

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 23.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi pele o thoma go araba dipotšišo.
2. O se ke wa leka go bala lephephe ka moka. Lebelela diteng letlakaleng le le latelago gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo/dipuku tšeo o di badilego. Ka morago ga moo, bala dipotšišo gomme o kgethe tšeo o nyakago go di araba.
3. Lephephe le arotšwe ka DIKAROLO TŠE NNE:

KAROLO YA A:	Padi	(35)
KAROLO YA B:	Papadi/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Kanegelokopana	(35)
KAROLO YA D:	Theto	(35)
4. Araba dipotšišo TŠE PEDI fela go tšwa dikarolong TŠE PEDI.

KAROLO YA A:	PADI
	Araba potšišo ya 1 GOBA ya 2.
KAROLO YA B:	PAPADI/TERAMA
	Araba potšišo ya 3 GOBA ya 4.
KAROLO YA C:	KANEGELOKOPANA
	Araba dipotšišo KA MOKA.
KAROLO YA D:	THETO
	Araba dipotšišo KA MOKA.
5. Diriša lenaneotekolo.
6. Latela ditaelo ka šedi go KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE.
7. Nomora dikarabo tša gago go swana thwii le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
8. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
9. Kakanyo mabapi le taolo ya nako: Šomiša tekano ya metsotso ye e ka bago ye 75 KAROLONG YE NNGWE le YE NNGWE.
10. Ngwala ka bothakga, ka mongwalo wa go balega.

LENANEOTEKOLO

KAROLO YA A: PADI		
Araba potšišo E TEE.		
NOMORO YA POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. <i>Kgati ya moditi</i>	35	5
2. <i>Dilo tšela ke batho</i>	35	8
KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA		
Araba potšišo E TEE.		
3. <i>Di šitile Phaahla</i>	35	11
4. <i>Ga le batswadi ba selo</i>	35	14
KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA		
Araba dipotšišo KA MOKA		
5.1 'Bogadi ke petse'	18	17
LE		
5.2 'Ntshwarele mogatšaka!'	17	18
KAROLO YA D: THETO		
Araba dipotšišo KA MOKA.		
6.1 'Tebatšo'	18	20
LE		
6.2 'Le tlabja ke tše?'	17	22

LENANEOTEKOLO/LENANEOTSHWAYATSHWAYO

Dira leswao (✓) go lenaneotekolo le le latelago go kgonthišiša ge e ba o lateletše ditaelo gabotse.

KAROLO	NOMORO YA POTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	LESWAO (✓)
A: PADI	1.1 + 1.2 GOBA 2.1 + 2.2	1	
B: PAPADI/TERAMA	3.1 + 3.2 GOBA 4.1 + 4.2	1	
C: KANEGELOKOPANA	5.1 LE 5.2	1	
D: THETO	6.1 LE 6.2	1	

HLOKOMELA: Kgonthišiša gore o arabile dipotšišo go tšwa dikarolong TŠE PEDI fela.

KAROLO YA A: PADI**POTŠIŠO YA 1: KGATI YA MODITI – OK Matsepe**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

1.1 SETSOPOLWA SA A

Fao le gona le ge a be a ka ya go khunama dihlogong tša mohumagadi a ithatharatha boima e be e le ge monnago Kgoši Ntweleng, yo e lego Ntshwarele, a be a sa kwane le ka mokgwa woo tša motse di swanetšego go sepetšwa ka gona.

Go ile mo kgweding ya lesome le metšo e mebedi morago ga tlhokofalo ya kgoši Ntweleng gwa swanela go ba dipoolo le go lahla tša diswiswi. Morero wa ntshe o sepeditšwe ka lenaneo go fihlela ka letšatši la wona. Go ile mola go kgobokanwe, ka taelo ya Mmatshepo, a ga maphoroma a a neela Ntshwarele, feela yena a a fetišetša go yo mongwe wa barwarragwe ka maitshwarelelo a gore teng ya gagwe ga e re tswetswee. Ga ba ka ba makala ka gore le maabane a o boletše a be a nwa phuputša gore yona nke e fuputše e bone seo e se tshwenyago ... Mohola wa bona o ile go fela ka gona ge ka moka mekgopu ya bona e ile ya lebantšha yena, gwa tsenwa ka go la dipudi gwa gogwa phala ya lefase la ditšhwaana yeo ka yona bao ba itapišitšego go tla ba ilego ba šebetšwa. Ntshwarele e ile mola mathomong ba be ba mo kgolwa ba tla ba belaela ge a tloga a sa nwe le moro wo wa lešidi, ...

[Letl. 150]

- 1.1.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o e nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO YA A. Ngwala fela nomoro (1–4) le tlhaka ya maleba.

KHOLOMO YA A		KHOLOMO YA B	
1.	Mmatshepo	A	morwa wa Ntshwarele
2.	Ntshwarele	B	kgoši
3.	Ntweleng	C	mmagosetšhaba
4.	Sefatamollo	D	moratho wa Ntweleng
		E	morwedi wa Kgoši Dianthona

(4 x 1) (4)

- 1.1.2 Efa mehlala YE MERARO go tšwa setsopolweng se yeo e laetšago gore tikologo ye ke ya segologolo.

(3)

- 1.1.3 Hlaloša mebolelwana ye go ya le ka moo e dirišitšwego ka gona setsopolweng se.
- (a) A ka ya go khunama dihlogong. (1)
- (b) Go lahla tša diswiswi. (1)
- 1.1.4 Go ya ka setšo ke eng seo se bego se letetšwe ge nka be Ntweleng a amogele kgopelo ya Mmatshapho ya go tsoša lapa la mošate? Efa dintlha TŠE THARO. (3)
- 1.1.5 Mohlohleletši ke moanegwa yo a hlohleletšago selo seo se hlolago thulano gare ga molwantšhi le molwantšwha. Na mohlohleletši wa padi ye ke mang? Fahlela. (2)
- 1.1.6 Ponelopele ke go akanya seo se tlogo go direga go lebeletšwe maemo/seemo sa bjale sa ditaba. Ponelopele ya gago ke efe mabapi le kamano ya Sefatamollo le Mmatshapho? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 1.1.7 Ke thuto efe yeo e tšweletšwago ke ditiragalo tša puku ye. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

LE

1.2 SETSOPOLWA SA B

'Ga ka le biletše selo ka ntle ga go le botša feela gore ka ge mphatho wa lena o be o rwelwe ke nna – go tloga lehono lekhwi le rolela nna kefa feela. Ga go mang a išago lehlakore goba sebego ka lapeng lela, ga go mang a yago mothubong wa gagwe goba lesolong goba kae le kae. Go tloga lehono – a ke tloge ke re go tloga gonabjale, ga go mosadi wa mang yo a sego a swanela goba a tlamega go theetša feela se se bolelwago ke mosadi wa ka le go tlogela se se bolelwago ke yola; gomme ge ke realo ke bile ke feditše.' 5

'Lekgotla le le hlomphegago, nna ke botšiša mong wa rena gore naa taelo yekhwi re e fiwa ka ge go bile le poledišano le mmagosešhaba?'

'Poledišano ka sa ka?' Ebile o nkeleditše wena monna wa seboledi, gonabjalebale ke nyaka gore yo mongwe le yo mongwe yo e lego yo mogolo kgorong ya gabo ka tatelano ya malapa a ye go bitša bahlatlami ba rena. Yo mongwe le yo mongwe yo a tsebago gore o ditilwe ke mphatho wa rena ke mo nyaka fa gonabjalebale, gomme lena le šalago ga go mang a swanetšego go ya felo!' 10 15

'Ditaba di a kwala sebatakomo, feela go kwa le go kwešiša ga go swane.'
'Ba bangwe ba lena a ba yeng go gapa dikgomo ...'

[Letl. 56]

- 1.2.1 Tsopola dipolelo tša Sefatamollo tše di laetšago gore:
- (a) O na le kgatelelo. (1)
  - (b) O na le megabaru. (1)
  - (c) O na le lenyatšo. (1)
- 1.2.2 Kgetha karabo ya maleba.
- (a) Thulano ye e ka hlolwago ke dipolelo tša Sefatamollo ke (thulanontle/thulanogare). (1)
  - (b) Tebelelo ya mongwadi setsopolweng se e tšweletšwa ka (motho wa boraro/poledišano magareng ga baanegwa). (1)
- 1.2.3 Akaretša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 1.2.4 Ngwala mehola YE MEBEDI ya poledišano go ya le ka fao mongwadi a e dirišitšego pading ye. (2)
- 1.2.5 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša moya wo o fokago mo setsopolweng se. (2)
- 1.2.6 Ke maikutlo afe ao a go aparelago mabapi le dipolelo tša Sefatamollo setsopolweng se? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 1.2.7 Morero ke kgopolokgolo/tabakgolo yeo mongwadi a ratago go e tšweletša ka sengwalo sa gagwe.
- (a) Efa seema sa maleba seo se akaretšago morero wa padi ye o be o se hlatholle. (2)
  - (b) Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša ka mo setsopolwa se se nyalelanago le morero wa padi ye ka gona. (2)

[35]

POTŠIŠO YA 2: DILO TŠELA KE BATHO – MC Mphahlele

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

2.1 SETSOPOLWA SA C

Le ge rakgadi wa bona, yo bjale ba bego ba dula le yena a be a ba bitša 'dilo tšela', Mukhabudi le kgaetšedi Lufuno ba be ba bonala ba nathile, ba kgahliša. Le ge e le ba bantshwanyana, matlalo a bona a be a kgahliša, a le boreletšana. Ge dijo di hlaela ka mo gae, ba be ba no phara thaba, ba boa ba khotše, dimpa tše e le meropana. 5

Mmagobona o be a sa na le dikgwedi tše tharo fela a le ka lebitleng la gagwe ge tatagobona, Mashudu Makhado, le Meisie Williams ba nyalana semmušo. Ba saenne gona moo seteišeneng sa maphodisa, moo bobedi ba kopanego gona, ba šomago gona. Meisie o ile a gana go fetola sefane le kereke. O ile a no hlomesetša sefane sa Makhado go maina a gagwe, a bitšwa Mdi Meisie Williams-Makhado. Kereke a gana go tsena ya Luthere, moo go bego go se Lekgowa le ka le tee goba motho wa Mmala le ka o tee. O ile a tšwela pele a tsena kereke ya gabo ya Dutch. Yona e be e na le kgethologanyo ye kgolo. Kereke ya Bathobaso e be e bitšwa *NG kerk in Afrika*. Le ge go le bjalo Bammala ba be ba e rata, ba rera ka Seburu. Morwa Makhado o ile a feleletša le yena a e tsena ... 10 15

[Letl. 8–9]

2.1.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o e nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO YA A. Ngwala fela nomoro (1–4) le tlhaka ya maleba.

KHOLOMO YA A		KHOLOMO YA B	
1.	Mukhabudi	A	mosadi wa Mashudu
2.	Mmapelo	B	morwa wa Meisie
3.	Meisie	C	morwedi wa Mashudu
4.	Lazi	D	morwa wa Masindi
		E	rakgadi wa Lufuno

(4 x 1) (4)

2.1.2 Efa mehlala YE MERARO go tšwa setsopolweng se yeo e laetšago gore tikologo ke ya sebjalebja. (3)

2.1.3 Hlaloša mebolelwana ye go ya le ka moo e dirišitšwego ka gona setsopolweng se.

(a) Ba nathile. (1)

(b) Dimpa tše e le meropana. (1)

- 2.1.4 Go ya ka setlwaedi sa setšo ke eng seo Meisie a bego a swanetše go se dira ka morago ga lenyalo? Efa dintlha TŠE THARO. (3)
- 2.1.5 Molwantšhi ke moanegwa yo a lego kgahlanong le mogale/mogaleadi wa sengwalo. Na molwantšhi wa padi ye ke mang? Fahlela. (2)
- 2.1.6 Ponelopele ke go akanya seo se tlogo go direga go lebeletšwe maemo/seemo sa bjale sa ditaba. Ponelopele ya gago ke efe mabapi le go se fetole sefane ga Meisie? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 2.1.7 Ke thuto efe yeo e tšweletšwago ke padi ye? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

LE**2.2 SETSOPOLWA SA D**

Aowa, mošemane o ile a napa a tsena fase. Lekgowa la tla la hwetša mošemane wa jobana, wa serotwana, wa go kgona go hlokomela serapa, go lema le go bjala merogo ka go fapafapana le digwere. Mošemane a ipshina ka mošomo le ka dijo tša go swana le maswi, dipotata le dinamune. Moisa o ile a napa a kgwahla wa hwetša e le tšitširipa. Aowa, lehono gona le ge ba re 5
Basi o a kgowa o be a ka se leke mahlajana mo go Jan. Jan o be a tla no mo tlima ka mogolwana wokhwi, mahlwana a ba a re fero!

Ka sekolong mošemane o ile a šoma gabotse. Dipego tša gagwe di be di phadima, eupša papagwe a di lota kua mošomong a sa nyake go bontšha Meisie le bana ba gagwe. Ka mo phapošing ya bana ba masometharo, Basi 10
o be a atiša go tšwa mo gare. Letšatši le a ka tšwago go phala moo ba be ba hlaba kgogo, ba mo thothelela ka direto le ditumišo. Tšatši le lengwe o kile a ikhwetša a le maemong a bohlano. Moo gona nku e ile ya rwalwa polaseng ya van Niekerk, ya wa ka lefase. Basi tšatši leo o ile a nyaka go bolawa ke dijo. O be a hlohleletšwa go ja, a botšwa ge nku yeo e reketšwe yena. 15

[Letl. 80–81]

- 2.2.1 Tsopola mantšu ao a tšweletšago dimelo tša baanegwa go ya ka ditiro setsopolweng se.
- (a) Mošemane o be a šoma kudu. (1)
- (b) Basi o a rumulana. (1)
- (c) Papagwe o a boloka. (1)
- 2.2.2 Kgetha karabo ya maleba.
- (a) Go tlima ka mogolwana go laetša (thulanontle/thulanogare). (1)
- (b) Tebelelo ya mongwadi setsopolweng se e tšweletšwa ka (motho wa boraro/motho wa pele). (1)

- 2.2.3 Akaretša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 2.2.4 Ngwala mehola YE MEBEDI ya poledišano go ya le ka fao mongwadi a e dirišitšego pading ye. (2)
- 2.2.5 Akanya moya wo o ka fokago ge Meisie a be a ka tseba gore Mashudu o mo fihlela dipoelo tša Mukhabudi. Lebaka? (2)
- 2.2.6 Morero ke kgopolokgolo/tabakgolo yeo mongwadi a ratago go e tšweletša ka sengwalo sa gagwe.
- (a) Na morero wa padi ye ke ofe? (1)
- (b) Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša ka moo setsopolwa se se nyalelanago le morero wa padi ye ka gona. (2)
- 2.2.7 Ke maikutlo afe ao a go aparelago mabapi le ka moo mongwadi a tlemollotšego lehuto la padi ye ka gona. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA**POTŠIŠO YA 3: DI ŠITILE PHAAHLA – SN Tseke**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

3.1 SETSOPOLWA SA E

TLHAKOLANE:	Nna ga ke nyake motho a nnaganela le ge ke sa gane ge a nagana tša gagwe. Bjale yo Namele a hlokomele, a se nna wa go bapalelwa.	
NAMELE:	Nna ke bona se se ka ahlolago e no ba ge nna le yo Tlhakolane re ka fo nkgišetšana mahwafa gwa fela. Nka se mmolaye, aowa, ke tla mo ruta bonna le gore ke nna mogolwagwe.	5
MONAWA:	Aowa, ntwaga ga morutwana le morutiši! Nka se dumele. Ge le nyaka go lwa, le lwe le le babedi re se gona.	
NAMELE:	<i>(O a emelela, o feta pele ga Tlhakolane o a sepela gomme o tia yo Tlhakolane nko tše ka ntahle.)</i> Ke a go kwa, o a re aga wena. Monawa, eupša selo se ga se kwe se tšea, eja sebete sa kgomo ešo moisa wa gešo.	10
TLHAKOLANE:	<i>(Molomo o palegile o tšwa madi mola mookola le wona o dutla ka dinkong; o thibile ka seatla, o fofela Namele.)</i> Dikudumela tša mogale ke madi. Le wena apara sebete ke seo o tšame o kgantšhetša marena. <i>(O tshwela Namele sefega se ka madi gomme o mo tia ka hlogo le matolo.)</i>	15
MOTŠHATŠHA:	Se ba aroganye. Babedi ga ba lwe ba ronana dinta. Wa gešo ke wa ka godimo, monna ge a ehwa ga a ruthuletšwe meetse.	20
MONAWA:	Le a bona bjale? Barutwana ba bangwe ke bale ba kitimela mono ba na le Morutiši Serepelele.	

[Letl. 84]

- 3.1.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o e nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO YA A. Ngwala fela nomoro (1–4) le tlhaka ya maleba.

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1. Namele	A yo mongwe wa baemedi ba barutwana
2. Motšhatšha	B morutiši wa go ba le masea le methepa ya sekolo
3. Tlhakolane	C molamodi wa ntwaga magareng ga morutiši le morutwana
4. Monawa	D hlogo ya sekolo
	E morutwana wa go lwa le morutiši

(4 x 1) (4)

- 3.1.2 Efa mehlala YE MEBEDI go tšwa setsopolweng se yeo e laetšago gore tikologo ye ke ya sebjalebja. (2)
- 3.1.3 Polelo ya mathomo ya Tihakolane e mo tšweletša e le motho wa lenyatšo. Tsopola mohlala go netefatša se. (1)
- 3.1.4 Papadi e ka se bapalege ntle le ditšhupasefala. Efa mehola YE MERARO ya ditšhupasefala. (3)
- 3.1.5 Hlaloša mebolelwana ye e latelago go ya le ka moo e dirišitšwego setsopolweng se.
- (a) Go nkgišetšana mahwafa. (1)
- (b) O a re aga wena. (1)
- 3.1.6 Na moya wo o fokago mo poledišanong ye ke wa mohuta mang? Fahlela. (2)
- 3.1.7 Maikutlo a gago ke afe mabapi le seo Namele a se dirilego ka go betha Tihakolane? Fahlela ka lebaka. (2)
- 3.1.8 Ka dintlha TŠE PEDI ahlaahla sephetho seo o bego o ka se tšea ge o be o le Tihakolane morutiši a go bethile. (2)

LE**3.2 SETSOPOLWA SA F**

(Go dutše Lefagwana, Monawa, Motšhatšha, Namele le Tihakolane mathuding a phapoši ya sekolo, kudumela go nkgaga ya mpherefere le madi, tabakgolo ke phapano ya Namele le Tihakolane.)

- MONAWA: Ke le biding mo e sa le bosasa, ke le modulasetulo go boledišana le lena mabapi le phapano ya Namele le Tihakolane. 5
- MOTŠHATŠHA: Aowa, gape taba ya bona re kwane gore e išwa ofising ya Mašutša gore e se fetele mošate.
- MONAWA: Tabakgolo ke yona yeo. A re yo botša hlogo gore sebakwa ke eng? Re swanetše go hlokomela gona moo bagwera. 10
- MOTŠHATŠHA: Sello sa Namele ke se tee. O re Tihakolane o mo fišitše go Mašutša le Mokhuša mabapi le lengwalo leo le filwego hlogo mabapi le mohlagase le dintlwana ka ge a sa rate go be a tsebilwe gore ke yena mongwadi mola yena a le morutiši. 15
- MONAWA: Yeo ke ye thata, eupša e thatathata le gona ke ye mpe ka kudu, ke ya bana ba bararo bao Namele a belegišitšego methepana ye meraro ya sekolo.
- LEFAGWANA: Kage e le kgale ke sa kopane le lena, ditaba tša lena ke a di kwa, eupša e sego kudu le ge go le bjalo, nna ke bona nke tše ka moka ke diphošo tšeo yo Namele di mo šimamago. 20
- TLHAKOLANE: Ge o sa tsebe selo, o homole. Ditaba ge di ama Namele ga se seo Monawa a se nyakago.

[Letl. 91]

- 3.2.1 Kgetha karabo ya maleba.
- (a) Thulano ye go bolelwago ka yona mo setsopolweng se ke (thulanontle/thulanogare). (1)
- (b) Namele ke (molwantšhi/molwantšhwa) wa papadi ye. (1)
- 3.2.2 Laetša tswalano gare ga baanegwa ba ba latelago:
- (a) Namele le Motšhatšha. (1)
- (b) Lefagwana le Monawa. (1)
- (c) Mašutša le Mokhuša. (1)
- 3.2.3 Akaretša diteng tša setsopolwa se. (2)
- 3.2.4 Efa mabaka A MARARO ao a ka dirago gore setsopolwa se, se bapalege sefaleng. (3)
- 3.2.5 Poledišano ke ye nngwe ya dikokwane tše bohlokwa tša papadi. Ngwala mehola YE MERARO ya poledišano. (3)
- 3.2.6 Ka ntlha E TEE hlaloša ka moo mongwadi a rarollotšego bothata papading ye ka gona. (1)
- 3.2.7 Akanya ditlamorago tša ntwaga magareng ga Namele le Tihakolane. (1)
- 3.2.8 Ka dintlha TŠE PEDI re allele molaetša wa papadi ye. (2)

[35]

POTŠIŠO YA 4: GA LE BATSWADI BA SELO – Phillip Mothupi

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

4.1 SETSOPOLWA SA G

(Lapeng la Nkareng le Setongwane mesong. Ka keratšheng Setongwane o gare o botha mapotlelo ...)

- SETONGWANE: Maabane gona go letše go šomega, eye! (O letša le molotšana ka lethabo.) Ge nkabe ke se gapeletše yola Pulane gore a lale a rekiša, nkabe bjala bjo bo se bja sepela ka mokgwa wo. Ke thoma go lemoga gore ge go rekiša yena banna ba tloga ba reka e le ruri. Bjale ge a ehlwa a bolela ka sekolo o nagana gore o tlo ja eng? O a tseba go ba ngwana. (O kgaoletšwa ke go tseba ga Nkareng.) 5
- NKARENG: Hee, batho! Lehono mapotlelo a reng a le a mantši ka tsela ye, Setongwane? A le letše le dirile *stokvel*? 10
- SETONGWANE: (Ka lethabo) Aowa, mogatšake, a ke re ke mafelelo a kgwedi naa?
- NKARENG: Aowa, Setongwane, kgwedi e hlwa e fela, eupša go sa be ka tsela ye. 15
- SETONGWANE: Le nna ge e le maabane gona ba mmakaditše mogatšake. Goba ba bone ge go rekiša Pulane?
- NKARENG: O realo?
- SETONGWANE: Ee, mmagoPulane. Gape ge o nyaka go bona gore banna ba reka bjala, ke ge ba rekišetšwa ke motho wa mosadi. Moo gona ba tlo thinthala le dipotla. 20
- NKARENG: (O iša hlogo godimo le tlase) Oo, ke a bona bjale.
- SETONGWANE: (Ka go makala) O bonang bjale?
- NKARENG: Ge ke kopana le yola Pulane a kitimela sekolong bjalo, go ra gore o šaleditšwe ke go lala a rekiša bjala ...? 25

[Letl. 4–5]

- 4.1.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO ya B gomme o e nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO ya A. Ngwala fela nomoro (1–4) le tlhaka ya maleba.

KHOLOMO YA A		KHOLOMO YA B	
1.	Pulane	A	mogwera wa Setongwane
2.	Setongwane	B	ngwana wa go tlaišwa ke tatagwe
3.	Nkareng	C	monna wa go rata tšhelete
4.	Phafana	D	mosadi wa go ba le tlhokomelo
		E	mosadi ebile e le Mmamoruti

(4 x 1)

(4)

- 4.1.2 Efa mehlala YE MEBEDI go tšwa setsopolweng se yeo e laetšago gore tikologo ke ya sebjalebja. (2)
- 4.1.3 Polelo ya mathomo ya Setongwane e mo tšweletša e le motho wa go hloka maikarabelo. Tsopola mohlala go netefatša se. (1)
- 4.1.4 Papadi e ka se bapalege ntle le ditšhupasefala. Efa mehola YE MERARO ya ditšhupasefala. (3)
- 4.1.5 Hlaloša mebolelwana ye e latelago go ya le ka moo e dirišitšwego ka gona setsopolweng se.
- (a) Go botha. (1)
- (b) Go thintha dipotla. (1)
- 4.1.6 Ke moya ofe wo o fokago mo setsopolweng se? Fahlela. (2)
- 4.1.7 Maikutlo a gago ke afe mabapi le polelo ya Setongwane ge a re: '... ge a ehlwa a bolela ka sekolo o nagana gore o tlo ja eng?' Fahlela. (2)
- 4.1.8 Ka dintlha TŠE PEDI ahlaahla sephetho seo o bego o ka se tšea ge o be o le Pulane gomme tatago a go rekišiša bjala. (2)

LE**4.2 SETSOPOLWA SA H**

SETONGWANE:	<i>(Ka lethabo)</i> A le re kua gae bana ba kae, Moruti Moloki?	
MOLOKI:	<i>(Le yena ka lethabo)</i> Bana ba gona ebile ba sa iketlile, Morena Setongwane.	
SETONGWANE:	Aowa, ge ba sa bapala gona ba kaone.	
NKARENG:	<i>(A emelela)</i> A ke no direla Moruti sa go nwa ka mo ntlong gore a timole phišo ye ya letšatši.	5
SETONGWANE:	Go lokile, mogatšake. <i>(Setunyana)</i>	
MOLOKI:	Matšatšinyana a ke a go hloka kua kerekeng, Morena Setongwane. A le swere ke eng?	
SETONGWANE:	Ke swarwa ke mošomo, moruti. A ke re letogwana le la ka le gola kudu ka diSontaga.	10
MOLOKI:	Eupša ka LaMorena le lengwe gona o swanetše go no iphapanya nalo gomme o tle kerekeng, Morena Setongwane.	
SETONGWANE:	Ke tlo leka Moruti.	15
NKARENG:	<i>(O hlaba fase ka letolo)</i> Meetsana a go tonya šea moruti, le tlo timola lenyora.	
MOLOKI:	Ke a leboga, mmagorena. Nke o kwe gore na e tonya gabotse bjang? A hleng wena ga se ba go tlela le galase, Morena Setongwane?	20

SETONGWANE:	(O a myemyela) Aowa nna ga se kgale ke nwele Coke, moruti.	
MOLOKI:	Aowa ga go bothata, Morena Setongwane. Ke be ke kgopela go tsena tabeng ye e ntlitšego mo ga lena, batho bešo.	25
SETONGWANE:	Ao! moruti Moloki, kgane le tlile ka taba ge le le mo?	
MOLOKI:	Go bjalo, Morena Setongwane.	
SETONGWANE:	(O a gohlola) Ge go le bjalo gona e goroše ka gore re go adimile tše pedi tše pedi.	

[Letl. 37–38]

- 4.2.1 Kgetha karabo ya maleba.
- (a) Go ya ka tsebo ya gago ketelo ya moruti lapeng la Setongwane e hlotše thulano efe? (thulanontle/thulanogare) (1)
- (b) Nkareng ke (molwantšhi/molwantšhwa) wa papadi ye. (1)
- 4.2.2 Laetša tswalano gare ga baanegwa ba ba latelago:
- (a) Setongwane le Nkareng. (1)
- (b) Moloki le Nkareng. (1)
- (c) Pulane le Nkareng. (1)
- 4.2.3 Akaretša diteng tša setsopolwa se. (2)
- 4.2.4 Efa mabaka A MARARO ao a ka dirago gore setsopolwa se, se bapalege sefaleng. (3)
- 4.2.5 Poledišano ke ye nngwe ya dikokwane tše bohlokwa tša papadi. Ngwala mehola YE MERARO ya poledišano. (3)
- 4.2.6 Ka ntlha E TEE hlaloša ka moo mongwadi a rarollotšego bothata papading ye. (1)
- 4.2.7 Akanya ditlamorago tšeo di ka tlišwago ke ketelo ya moruti lapeng la Setongwane. (1)
- 4.2.8 Ka dintlha TŠE PEDI re alele molaetša wa papadi ye. (2)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 35**

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA**POTŠIŠO YA 5: KHUPAMARAMA – Mamphoku Mamabolo**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

5.1 'BOGADI KE PETSE' – MS Madiba**SETSOPOLWA SA I**

'Ngwanaka Mahlomola o Sekgoweng o kgalwa ke ditšhipi tša Makgowa eupša ga ke na swikiri ya go nwa teye. Mohlomongwe nka be a nyetše ngwetši ya ka e be e tla ntirela teye ka go nthata e tseba gore ke mmelegetše monna.' Ruri Ntholeng ge a ekwa mantšu a bogale ao, o be a tlogela mošomo wola a bego a o dira a ya go direla mmatswale teye gore a kgaogane le ditshele tše di sa felego tša bogadi. 5

Lebakeng leo ge dikgadi di feditše go ja, di be di tla ya go dula ka phapošing ya bodulelo go ya go bogela thelebišene. Thelebišene mesong e be e sa laetše selo se bohlokwa, eupša bona ba direla gore pokolo yeo e aperego ditomo tša bogadi e goge mogoma woo e rilego e tla o goga wa go ba ngwetši. Bona le go swaba ba be ba sa swabe ge ba dutše ka ngwakong wa ditšhila. Ge Ntholeng a be a swanetše go tla go ikhutša ka moo dikgadi di bego di dutše di ipshina ka gona, ngwana wa batho o be a tla ba tlalelong ya gore o tla ba kgopela bjang gore a hlwekiše phapoši yeo. O be a tla re ge a kgopela ka boleta, a botšwe ge e le gore ba sa iketlile, a ba tlogele, bona ga ba kitimela go nyalwa, nako ya bona e sa le ya gore ba ipshine. 10 15

[Letl. 64]

- 5.1.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o e nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO YA A. Ngwala fela nomoro (1–3) le tlhaka ya maleba.

KHOLOMO YA A		KHOLOMO YA B	
1.	Manoke	A	mosadi wa Mahlomola
2.	Mahlomola	B	tatago Ntholeng
3.	Ntholeng	C	morwa wa Lebogo
		D	mmago Mahlomola

(3 x 1) (3)

- 5.1.2 Efa mehlala YE MENE go tšwa setsopolweng se yeo e laetšago gore tikologo ye ke ya sebjalebjae. (4)

- 5.1.3 Hlaloša dimelo tša baanegwa ba:
- (a) Mmago Mahlomola go ya ka dipolelo tša gagwe. (1)
  - (b) Ntholeng go ya ka ditiro tša gagwe. (1)
  - (c) Dikgaetšedi tša Mahlomola go ya ka ditiro tša bona. (1)
- 5.1.4 Ke moya wa mohuta mang wo o tšweletšwago ke dipolelo tša mmago Mahlomola? Fahlela. (2)
- 5.1.5 Tlemollo ya lehuto ke legato leo mongwadi a rarollago bothata ka gona. Ka dintlha TŠE PEDI laetša ka fao diteng tša setsopolwa se di huetšago tlemollo ya lehuto la kanegelokopana ye ka gona. (2)
- 5.1.6 Na ke moya ofe wo o fokago kanegelokopaneng ye? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 5.1.7 Na maikutlo a gago ke afe mabapi le maitshwaro a dikgaetšedi tša Mahlomola le Mmatswale wa Ntholeng? Fahlela. (2)

LE

5.2 'NTSHWARELE MOGATŠAKA!' – MJ Tauatsoala

SETSOPOLWA SA J

<p>'Tate, Hunadi ga ke rate le go mmona le ka ntaka ye ya ka. Ke tla mmolaya tate. Ga ke nyake go namelwa ke fologwa ke mosadi wa ntepa ya lešidišidi! Ke re tate ke tla mo dira bošula mosadinyana yo wa ntepana ya go gagoga.' Ge a bolela ao e be nke o tla kgakgautha Hunadi le ka meno ge a thoma go mo tsepelela ka mahlong. 'A di je di šie marapo morwake. Nke re duleng fase mmogo, re šogeng mogaga wo wa taba. Dula fase ngwetši ya ka re ke re boleleng seletshulanya ka dipolelo.' O be a le gare a laetša boikokobetšo go morwagwe le gore a se iše pelo kgole.</p>	5
<p>'E ka ba morwake le ngwetši, le re go senyegile go etla kae?' Gwa botšiša mokgalabje ka pelo ye bohloko.</p>	10
<p>'Tate, ke be ke boa bofulapudi go hlola gore e ka ba mabudi a gona naa. Go boeng ga ka ka ge ke be ke gopola gore Hunadi a ka no ba a patlame, a lapišitšwe ke letšatši la go fiša, ka inyakela diyamaleng ka go hlompha go hlwa ke mo tsoma gore o go kae. Ke moo ke ilego ka o oba ka koto. Tate, mkgwa wa ka ga ke rate go hlwa ke dikologa seolwana. Ke rata go go utollela tabatherešo.'</p>	15

[Letl. 104]

- 5.2.1 Kgetha karabo ya maleba.
- (a) Setsopolwa se se tšweletša (thulanontle/thulanogare). (1)
- (b) Mokgopedi ke (molwantšhi/molwantšhwa) wa kanegelokopana ye. (1)
- 5.2.2 Tsopola polelo yeo e laetšago gore:
- (a) Ga a nyake go nyatšwa ke mosadi. (1)
- (b) A go be le khutšo/a iše maikutlo fase. (1)
- 5.2.3 Akaretša setsopolwa se ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 5.2.4 Na mongwadi o šupa eng ka tirišo ya dika tše:
- (a) Go tsepelela ka mahlong. (1)
- (b) Go iša pelo kgole. (1)
- (c) Go oba ka koto. (1)
- (d) Go dikologa seolo. (1)
- 5.2.5 Ngwala mehola YE MERARO ya poledišano go ya le ka fao mongwadi a e dirišitšego setsopolweng se. (3)
- 5.2.6 Kgegeophetogo ke mafelelo a puku ao re bego re sa a letela. Ka ntlha E TEE lekodišiša ka fao mongwadi wa kanegelokopana ye a tšweleditšego thekniki ya kgegeophetogo ka gona. (1)
- 5.2.7 Ka dintlha TŠE PEDI re allele thuto ya kanegelokopana ye. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: THETO**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe****POTŠIŠO YA 6**

Araba dipotšišo KA MOKA.

6.1 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

TEBATŠO – Dr MA Makgopa

- 1 O nkgahlile ngwan'a Serogole
- 2 O nkgahlile ka dilo ka moka tša gago,
- 3 Tšatši la mathomo ngwan'a Serogole,
- 4 Ke rile ke go bona ka kwa ke kgahlega,
- 5 Ke rile go go bona o sepela,
- 6 Ka bona o sepela ka go nanabetša,
- 7 E ke o katse e iketletše go sepela.

- 8 Kgarebe sebakwa ke masogana,
- 9 Kgarebe ya nko ya lenono,
- 10 Nko ya go etša ya boramošweu,
- 11 Ngwan'a Serogole ge o bolela,
- 12 Ka ganong go tšwa gauta.

- 13 Ke be ke ipotša gore mo ke lego gona,
- 14 Ke bofelong bja bophelo.
- 15 Ke rile go go bona,
- 16 Ka thobologa pelo,
- 17 Ka tloga bošuaneng bjaka,
- 18 Ka lebaka la gago ngwan'a Serogole,
- 19 Wa nthoba pelo bokathoba ya Makgowa,
- 20 Ka bona bophelo go nna bo le gona,
- 21 Wa ntebatša mahloko le mašwana Tebatšo.

- 22 Ke leboga bošego le mosegare,
- 23 Gobane ke kgale ke gerema le lefase,
- 24 Motho wa go swana le wena ga a gona.
- 25 O nkagile, o nthekgile ka gohle,
- 26 Ke tla go leboga bošego le mosegare.
- 27 Tebatšo, moswana o boletše are:
- 28 'Montshepetšabošego ke mo leboga bosele.'

- 29 Go nna go pala kae Tebatšo,
- 30 Gore ke leboge bo sele,
- 31 Ga go pale ngwan'a Serogole,
- 32 Gobane ke phela ka wena,
- 33 Bophelo ntle le wena ga bo gona.
- 34 O nkagile ka ba motho ka wena,
- 35 Ka phadima ka wena Tebatšo.

[Letl. 65–66]

- 6.1.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO YA A gomme o e nyalantšhe le sekapolelo sa maleba ka go KHOLOMO YA B. Ngwala fela nomoro (1–5) le tlhaka ya maleba.

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1. 'E ke o katse e iketletše go sepela'	A pheteletšo
2. 'Nko ya go etša ya boramošweu'	B tshwantšhanyo
3. 'Ka ganong go tšwa gauta'	C tshwantšišo
4. 'Wa nthoba pelo bokathoba ya Makgowa'	D mothofatšo
5. 'Gobane ke phela ka wena'	E phetolaina
	F oksimorone/tumelokganetšo

(5 x 1) (5)

- 6.1.2 Ka dintlha TŠE PEDI ngwala dikgopolokgolo tša sereti tšeo di tšweletšwago ke mothalotheo wa 15–18. (2)
- 6.1.3 Efa tlhalošothwii ya polelo yeo e latelago:
- (a) '... o sepela ka go nanabetša.' (1)
- (b) 'Ka tloga bošuaneng bjaka.' (1)
- (c) '... ke gerema le lefase.' (1)
- 6.1.4 Laetša thekniki yeo e tšweletšwago ke methalotheo ya 20 le 21 o be o fe mohola wa yona. (2)
- 6.1.5 Aroganya mothalotheo wa 25 go ya ka dikarolometara. (2)
- 6.1.6 Na o dumelelana le moreti ge a re go Tebatšo: 'Montshepetšabošego ke mo leboga bosele'? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 6.1.7 Ka dintlha TŠE PEDI ahlaahla maikutlo ao a aparetšego sereti. (2)

LE

6.2 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

LE TLABJA KE TŠE? – Tauatsoala et al

- 1 Ge lehodu le senya senyang,
 2 Ge lehodu le utswa,
 3 Ge lehodu le le bolaya,
 4 Ge lehodu le thuntšha batho,
 5 Na ditokelo ke go senya?
 6 Na ditokelo ke go utswa?
 7 Na ditokelo ke go bolaya?
 8 Na ditokelo ke go thuntšha?
 9 Ba kae borangwane Tladi?
 10 Ba kae bomalome Bauba?
 11 Ba kae bomajadihlogo' a Rapodu?
 12 Ba bolaišitšwe ke tšona tša gore ke ditokelo.
 13 Ditokelo ke tša ngwana,
 14 Ditokelo ke tša mma,
 15 Ditokelo ke tša tate,
 16 Ditokelo ke tša lehodu.
 17 Ge ngwana a senya,
 18 Ke ditokelo tša gagwe?
 19 Ge monna a bolaya,
 20 Ke ditokelo tša gagwe?
 21 Mosadi ge a nyatša monna,
 22 Ke ditokelo tša gagwe?
 23 Monna ga a no ba monna,
 24 Le ge a se na sa gagwe.

[Letl. 75]

- 6.2.1 Go tšwa temathetong ya 1 le 2 tsopola mehlala ya poeletšothomi. (2)
- 6.2.2 Akaretša tematheto ya 2 le 3 ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 6.2.3 Ka dintlha TŠE THARO efa sebopego sa ka ntle sa sereto se o lebeletše ditematheto le methalotheto. (3)
- 6.2.4 Na sereto se ke sa mohuta mang? Fahlela. (2)
- 6.2.5 Laetša thekniki yeo e tšweletšwago ke mothalotheo wa 22 o be o e hlaloše. (2)

- 6.2.6 Ntšha sebokantšu temathetong ya 3. Se hlaloše go ya le ka tirišo o be o fe mohola wa sona. (3)
- 6.2.7 Na ke thuto efe yeo re e hwetšago seretong se? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (3)

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70